

«Το χ είναι ηθικώς απαράδεκτο»
 «Το χ είναι ηθικώς εσφαλμένο»
 «Το χ είναι κακό»
 «Οφείλουμε να μην κάνουμε το χ»

Όλα σημαίνουν: «Εγώ
 (ο ομιλητής) αποδοκιμάζω το χ»

Μπορούμε να ονομάσουμε αυτή την εκδοχή της θεωρίας απλό υποκειμενισμό. Ο απλός υποκειμενισμός εκφράζει τη βασική ιδέα του ηθικού υποκειμενισμού με έναν σαφή, απλό και ιδιαίτερα ελκυστικό για πολλούς τρόπο. Ωστόσο εγείρει σοβαρές ενστάσεις.

Ο απλός υποκειμενισμός δεν μπορεί να εξηγήσει την ηθική διαφωνία. Ο υπέρμαχος των δικαιωμάτων των ομοφυλοφίλων Ματ Φόρμαν δεν πιστεύει ότι η ομοφυλοφιλία είναι ανήθικη. Απεναντίας, ο Βαπτιστής ιερέας Τζέρι Φόλγουελ τη θεωρεί ανήθικη. Φαίνεται λοιπόν ότι ο Φόρμαν και ο Φόλγουελ διαφωνούν. Σκεφτείτε όμως τι συνεπάγεται ο απλός υποκειμενισμός για τη συγκεκριμένη κατάσταση.

Σύμφωνα με τον απλό υποκειμενισμό, όταν ο Φόρμαν λέει ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι ανήθικη, κάνει γνωστή τη στάση του. Μας λέει: «Εγώ, ο Ματ Φόρμαν, δεν αποδοκιμάζω την ομοφυλοφιλία». Θα διαφωνούσε με αυτό ο Φόλγουελ; –Όχι βέβαια. Ο Φόλγουελ θα συμφωνούσε ότι ο Φόρμαν δεν αποδοκιμάζει την ομοφυλοφιλία. Την ίδια στιγμή, όταν ο Φόλγουελ ισχυρίζεται ότι η ομοφυλοφιλία είναι ανήθικη, λέει απλώς: «Εγώ, ο Τζέρι Φόλγουελ, αποδοκιμάζω την ομοφυλοφιλία». Και πώς θα μπορούσε κανείς να διαφωνήσει με αυτό; Επομένως, σύμφωνα με τον απλό υποκειμενισμό, δεν υπάρχει καμιά διαφωνία ανάμεσά τους. Ο καθένας τους θα έπρεπε να αναγνωρίσει την αλήθεια αυτού που λέει ο άλλος. Προφανώς, αυτό δεν ισχύει. Η διαφωνία του Φόλγουελ με τον Φόρμαν για την ομοφυλοφιλία είναι *πραγματική*.

Στον απλό υποκειμενισμό ενυπάρχει μία μορφή διαρκούς ματαιώσης. Ο Φόλγουελ και ο Φόρμαν υποστηρίζουν διαμετρικά αντίθετες θέσεις, αλλά αδυνατούν ακόμα και να τις διατυπώσουν με έναν τρόπο που θα αγγίζει την ουσία της διαφωνίας τους. Ο Φόρμαν μπορεί να επιχειρήσει να αρνηθεί αυτό που λέει ο Φόλγουελ, αλλά, σύμφωνα με τον απλό υποκειμενισμό, το μόνο που επιτυγχάνει είναι να αλλάξει θέμα.

Μπορούμε να συνοψίσουμε το επιχείρημα ως εξής: όταν κάποιος λέει ότι «το χ είναι ηθικώς αποδεκτό» και κάποιος άλλος λέει ότι «το χ είναι ηθικώς απαράδεκτο», οι δύο αυτοί άνθρωποι διαφωνούν. Ωστόσο, εάν ο απλός υποκειμενισμός ήταν ορθός, δεν θα υπήρχε

καμιά διαφωνία ανάμεσά τους. Επομένως, ο απλός υποκειμενισμός δεν μπορεί να είναι ορθός.

Ο απλός υποκειμενισμός συνεπάγεται ότι έχουμε πάντα δίκιο. Μερικές φορές προβαίνουμε σε εσφαλμένες ηθικές αξιολογήσεις. Ωστόσο, εάν ο απλός υποκειμενισμός ήταν ορθός, αυτό θα ήταν αδύνατο.

Και πάλι, σκεφτείτε τον Τζέρι Φόλγουελ που υποστήριξε το ανήθικο της ομοφυλοφιλίας. Σύμφωνα με τον απλό υποκειμενισμό, το μόνο που έλεγε ο Τζέρι Φόλγουελ είναι ότι αποδοκιμάζει την ομοφυλοφιλία. Φυσικά, θα μπορούσε να μην είναι ειλικρινής. Μπορεί στην πραγματικότητα να μην τον ενοχλούσε η ομοφυλοφιλία και να έλεγε απλώς αυτά που ήθελε να ακούσει το συντηρητικό κοινό του. Ωστόσο, εάν ο Φόλγουελ ήταν ειλικρινής, ό,τι έλεγε ήταν αληθές. Από τη στιγμή που κάποιος περιγράφει με ειλικρίνεια τα αισθήματά του, οι ηθικές κρίσεις του θα είναι πάντα ορθές. Αυτό όμως έρχεται σε αντίφαση με το απλό γεγονός ότι μερικές φορές υποπίπτουμε σε σφάλματα. Επομένως, ο απλός υποκειμενισμός δεν μπορεί να είναι ορθός.

Τα ανωτέρω επιχειρήματα, και άλλα παρόμοια, δείχνουν ότι ο απλός υποκειμενισμός αποτελεί εσφαλμένη θεωρία. Δεν μπορούμε να τον υποστηρίξουμε, τουλάχιστον για όσο εκφράζεται με αυτή την ακατέργαστη μορφή. Υπό το βάρος τέτοιων επιχειρημάτων ορισμένοι στοχαστές επέλεξαν να απορρίψουν εξ ολοκλήρου τον ηθικό υποκειμενισμό. Άλλοι όμως έχουν προσπαθήσει να τον βελτιώσουν.

3.4. ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΔΙΟ: ΣΥΓΚΙΝΗΣΙΟΚΡΑΤΙΑ

Η βελτιωμένη εκδοχή έγινε γνωστή ως συγκινησιοκρατία (*emotivism*). Η συγκινησιοκρατία ήταν δημοφιλής κατά τα μέσα του 20ού αιώνα, κυρίως χάρη στο έργο του Αμερικανού φιλοσόφου Τσαρλς Λ. Στίβενσον (Charles L. Stevenson, 1908-1979).²

Η γλώσσα, λέει ο Στίβενσον, χρησιμοποιείται με πολλούς τρόπους. Ένας τρόπος είναι για να προβαίνουμε σε δηλωτικές προτάσεις (*statements*), να διατυπώνουμε γεγονότα. Έτσι, μπορούμε να πούμε:

2. Ο αναγνώστης μπορεί να δει και μια πρότερη απλούστερη εκδοχή της συγκινησιοκρατικής ερμηνείας των ηθικών κρίσεων στο κλασικό έργο του Άγγλου φιλοσόφου Α.Ι. Άις (1910-1989) *Γλώσσα, αλήθεια και λογική*, μτφρ. Λίζα Τάταρη-Ντουριέ, Τροχαλία, Αθήνα 1994, κεφ. 6.

«Αυξάνουν οι τιμές της βενζίνης».

«Ο Λανς Άρμστρονγκ νίκησε τον καρκίνο και μετά κέρδισε το Γύρο της Γαλλίας εφτά φορές».

«Ο Σαίξπηρ έγραψε τον Άμλετ».

Σε καθεμιά από αυτές τις περιπτώσεις λέμε ότι κάτι είναι αληθές ή ψευδές, και σκοπός της εκφοράς μας είναι, τυπικά, η μετάδοση πληροφοριών στον ακροατή.

Ωστόσο η γλώσσα χρησιμοποιείται και για άλλους σκοπούς. Ας υποθέσουμε ότι λέω σε κάποιον «κλείσε την πόρτα!». Η εκφορά αυτή δεν είναι ούτε αληθής ούτε ψευδής. Δεν συνιστά δηλωτική πρόταση που αποσκοπεί στη μετάδοση πληροφοριών. Είναι μια προσταγή, κάτι εντελώς διαφορετικό. Σκοπός της είναι να κάνει τον ακροατή να επιτελέσει μια πράξη.

Σκεφτείτε ακόμα εκφορές σαν τις παρακάτω που δεν αποτελούν ούτε δηλώσεις ούτε προσταγές:

«Οοοοχ!»

«Μπράβο, Λανς!»

«Καταραμένη Άμλετ!»

Καταλαβαίνουμε αυτές τις προτάσεις αρκετά εύκολα. Καμιά τους όμως δεν μπορεί να είναι αληθής ή ψευδής. (Δεν έχει νόημα να πούμε πως «είναι αληθές ότι μπράβο Λανς» ή πως «είναι ψευδές ότι οοοοχ».) Αυτές οι προτάσεις δεν χρησιμοποιούνται για να διατυπώσουν γεγονότα ή για να επηρεάσουν συμπεριφορές. Σκοπός τους είναι να εκφράσουν τις στάσεις του ομιλητή για την τιμή της βενζίνης, τον Λανς Άρμστρονγκ (Lance Armstrong) ή τον Άμλετ.

Ας στρέψουμε τώρα την προσοχή μας στην ηθική γλώσσα. Σύμφωνα με τον απλό υποκειμενισμό που συζητήσαμε προηγουμένως, η ηθική γλώσσα χρησιμοποιείται για τη διατύπωση γεγονότων – οι δηλωτικές προτάσεις της ηθικής αποκαλύπτουν τις στάσεις του ομιλητή. Σύμφωνα με τον απλό υποκειμενισμό, όταν ο Φόλγουελ λέει ότι «η ομοφυλοφιλία είναι ανήθικη», η εκφορά του σημαίνει ότι «εγώ (ο Φόλγουελ) αποδοκιμάζω την ομοφυλοφιλία». Με άλλα λόγια, υποδηλώνει ένα γεγονός σχετικά με τη στάση του Φόλγουελ.

Ωστόσο, σύμφωνα με τη συγκινησιοκρατία, η ηθική γλώσσα δεν διατυπώνει γεγονότα. Δεν χρησιμοποιείται για να μεταδώσει πληροφορίες ή για να αναφέρει κάτι. Πρωτίστως, χρησιμοποιείται ως μέσο επηρεασμού της συμπεριφοράς των ανθρώπων. Εάν κά-

ποιος σας πει ότι «δεν πρέπει να το κάνετε αυτό», προσπαθεί να σας πείσει να μην το κάνετε. Επομένως, η εκφορά του προσομοιάζει περισσότερο με προσταγή παρά με δήλωση γεγονότος. Όταν λέμε «δεν πρέπει να το κάνετε αυτό», είναι σαν να λέμε «μην το κάνετε!». Επίσης, η ηθική γλώσσα χρησιμοποιείται για να εκφράσει τις στάσεις κάποιου. Όταν λέμε «ο Λανς Άρμστρονγκ είναι καλός άνθρωπος», είναι σαν να λέμε «μπράβο, Λανς!», και όχι σαν να λέμε ότι «ο Λανς Άρμστρονγκ έχει ύψος ένα μέτρο και εβδομήντα πέντε εκατοστά». Δεν επισημαίνουμε κάποιο γεγονός. Έτσι, όταν ο Φόλγουελ λέει ότι «η ομοφυλοφιλία είναι ανήθικη», οι συγκινησιοκράτες ερμηνεύουν την εκφορά του ως ισοδύναμη με το «ομοφυλοφιλία-μπλαχ!» ή με το «σταμάτα να είσαι ομοφυλόφιλος!».

Η διαφορά αυτή μεταξύ απλού υποκειμενισμού και συγκινησιοκρατίας ίσως φανεί επουσιώδης. Είναι όμως σημαντική. Για να δείτε το γιατί, σκεφτείτε ξανά τα επιχειρήματα κατά του απλού υποκειμενισμού. Ενώ αυτά τα επιχειρήματα έφεραν τον απλό υποκειμενισμό σε εξαιρετικά δύσκολη θέση, είναι λιγότερο αποτελεσματικά ενάντια στη συγκινησιοκρατική προσέγγιση.

1. Το πρώτο επιχειρήμα σχετίζεται με την ηθική διαφωνία. Εάν ο απλός υποκειμενισμός είναι ορθός, τότε όταν κάποιος λέει ότι «το χ είναι ηθικώς αποδεκτό» και κάποιος άλλος λέει ότι «το χ είναι ηθικώς απαράδεκτο», δεν διαφωνούν πραγματικά. Στην ουσία, μιλούν για διαφορετικά πράγματα. Ο καθένας προβαίνει σε μια δήλωση για τη στάση του, και ο άλλος μπορεί εύκολα να συμφωνήσει. Αλλά, όπως υποστηρίζει το επιχειρήμα, οι άνθρωποι που προβαίνουν σε τέτοιες δηλώσεις διαφωνούν πραγματικά. Επομένως, ο απλός υποκειμενισμός δεν μπορεί να είναι ορθός.

Ως απάντηση σε αυτό το επιχειρήμα, η συγκινησιοκρατία αντιτείνει ότι η διαφωνία μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές. Ας συγκρίνουμε τα ακόλουθα δύο είδη διαφωνίας:

- Εγώ πιστεύω ότι ο Λι Χάρβεϊ Όσβαλντ ενήργησε μόνος του κατά τη δολοφονία του προέδρου Τζον Φ. Κένεντι, ενώ εσύ πιστεύεις ότι υπήρξε συνωμοσία. Αυτή είναι μια διαφωνία για τα γεγονότα. Εγώ πιστεύω για κάτι ότι είναι αληθές, ενώ εσύ πιστεύεις ότι είναι ψευδές.
- Εγώ θέλω οι Atlanta Braves να κερδίσουν, ενώ εσύ θέλεις να χάσουν. Οι πεποιθήσεις μας δεν βρίσκονται σε σύγκρουση, οι επιθυμίες μας όμως βρίσκονται. Εγώ θέλω να συμβεί κάτι που εσύ δεν θέλεις.

Στο πρώτο είδος διαφωνίας έχουμε διαφορετικές πεποιθήσεις που δεν μπορούν να αληθεύουν ταυτόχρονα. Στο δεύτερο είδος έχουμε διαφορετικές επιθυμίες που δεν μπορούν να πραγματοποιηθούν ταυτόχρονα. Ο Στίβενσον αποκαλεί το δεύτερο είδος διαφωνίας *διαφωνία ως προς τις ίδιες τις στάσεις μας* (disagreement in attitude) και το αντιπαραθέτει στη διαφωνία *ως προς τις πεποιθήσεις που σχετίζονται με τις στάσεις μας* (disagreement in belief about attitudes).³ Εγώ και εσύ μπορούμε να συμφωνούμε σε όλες τις κρίσεις που εκφέρουμε σχετικά με τις στάσεις μας. Συμφωνούμε ότι υποστηρίζω τους Braves, απλώς επειδή είμαι από το Νότο· συμφωνούμε ότι οι αμοιβές των παικτών των Braves είναι υπερβολικά υψηλές· συμφωνούμε ότι η Ατλάντα δεν είναι πόλη που φημίζεται για το μπέιζμπολ κτλ. Και πάλι όμως διαφωνούμε *ως προς* τις στάσεις μας. Οι ηθικές διαφωνίες, λέει ο Στίβενσον, είναι τέτοιου είδους: είναι διαφωνίες ως προς τις στάσεις. Ο απλός υποκειμενισμός αδυνατούσε να εξηγήσει την ηθική διαφωνία, διότι, από τη στιγμή που ερμήνευε τις ηθικές κρίσεις ως δηλώσεις *σχετικά με την αλήθεια των στάσεών* μας, η διαφωνία εξαφανιζόταν. Η συγκινησιοκρατία δεν αντιμετωπίζει αυτό το πρόβλημα.

2. Το δεύτερο επιχείρημα ήταν ότι εάν ο απλός υποκειμενισμός είναι ορθός, τότε έχουμε πάντα δίκιο στις ηθικές κρίσεις μας. Όμως, φυσικά, δεν έχουμε πάντα δίκιο. Επομένως, ο απλός υποκειμενισμός δεν μπορεί να είναι ορθός.

Το επιχείρημα αυτό είναι αποτελεσματικό μόνο επειδή ο απλός υποκειμενισμός ερμηνεύει τις ηθικές κρίσεις ως δηλώσεις που μπορούν να είναι αληθείς ή ψευδείς. Το ότι «έχουμε πάντα δίκιο» σημαίνει ότι οι κρίσεις που εκφέρουμε είναι πάντα αληθείς. Με το νόημα που αποδίδει ο απλός υποκειμενισμός στις ηθικές κρίσεις, αυτές *θα είναι* πάντα αληθείς, όσο ο ομιλητής θα είναι ειλικρινής. Για το λόγο αυτό, στο πλαίσιο αυτής της θεωρίας, οι άνθρωποι καταλήγουν να έχουν πάντα δίκιο. Η συγκινησιοκρατία, από την άλλη πλευρά, δεν ερμηνεύει τις ηθικές κρίσεις ως δηλωτικές προτάσεις οι οποίες είναι αληθείς ή ψευδείς, και έτσι το ίδιο επιχείρημα δεν μπορεί να λειτουργήσει εναντίον της. Εφόσον οι προσταγές και οι εκφράσεις

3. Ο Στίβενσον θεωρεί ότι το δεύτερο είδος διαφωνίας «δεν υποδηλώνει κάποια αντίθεση στις στάσεις των άλλων, αλλά μόνο την αντίθεση ως προς τις πεποιθήσεις των άλλων που αναφέρονται σε στάσεις». Βλ. *Ethics and Language*, Νιου Χέιβεν/Λονδίνο 1965, σ. 4. Για παράδειγμα, η διαφωνία εάν τα πορτοκάλια προλαμβάνουν το κρυολόγημα ανήκει στο δεύτερο είδος διαφωνίας, ενώ η διαφωνία εάν είναι νόστιμα συνιστά διαφωνία ως προς τις στάσεις.

στάσεων δεν μπορούν να είναι ούτε αληθείς ούτε ψευδείς, οι άνθρωποι δεν μπορούν να «έχουν δίκιο» γι' αυτές, πόσο μάλλον να έχουν πάντα δίκιο.

Έτσι η συγκινησιοκρατία αποφεύγει και αυτή την ένσταση κατά του απλού υποκειμενισμού. Ωστόσο είναι ευάλωτη σε μια παραπλήσια αντίρρηση. Μπορεί να μην έχουμε πάντα δίκιο στις αξιολογήσεις μας, κάποιες φορές όμως έχουμε δίκιο. Κάποιες φορές οι ηθικές μας κρίσεις είναι αληθείς και κάποιες άλλες είναι ψευδείς. Οι συγκινησιοκράτες ωστόσο δεν μπορούν να ισχυριστούν κάτι τέτοιο, εφόσον αρνούνται ότι ο ηθικός λόγος χρησιμοποιείται για τη διατύπωση γεγονότων.

Σκεφτείτε το ακόλουθο παράδειγμα. Στις 26 Ιανουαρίου 2004, ένα οκτάχρονο κορίτσι, η Κέιτι Σέλτον (Katie Shelton), περπατούσε σε ένα δρόμο στο Σίμουν της Ιντιάνα. Ξαφνικά βρέθηκαν μπροστά της δύο ροτβάιλερ που το καθένα τους ζύγιζε πάνω από τριάντα πέντε κιλά. Τα σκυλιά έριξαν κάτω την Κέιτι και τη δάγκωσαν επανειλημμένα. Η ζωή του κοριτσιού σώθηκε ωστόσο χάρη στον ηρωισμό του δεκατετράχρονου Μαρκ Φρίντριχ (Mark Friedrich) που ζούσε εκεί κοντά. Όταν ο Μαρκ είδε τι συνέβαινε, βγήκε τρέχοντας από το σπίτι της οικογένειάς του με δύο ραβδιά στα χέρια και επιτέθηκε στα σκυλιά. Όπως ήταν αναμενόμενο, τα σκυλιά τον δάγκωσαν, όμως ο Μαρκ μπόρεσε να τα κρατήσει μακριά από την Κέιτι έως ότου φτάσει ένας οπλισμένος αστυνομικός. Και τα δύο παιδιά ανένηψαν (αλλά τα σκυλιά δεν είχαν την ίδια τύχη).

Υποθέστε τώρα ότι κάποιος, αφού ακούσει την ιστορία, πει πως ό,τι έκανε ο Μαρκ Φρίντριχ ήταν κακό: «Αν ήταν καλό παιδί, θα κοίταζε τη δουλειά του και θα συνέχιζε να βλέπει τηλεόραση». Όσο ο παράξενος αυτός άνθρωπος είναι ειλικρινής, ο απλός υποκειμενιστής υποχρεούται να πει ότι η ηθική του κρίση είναι *αληθής*. Η θέση του συγκινησιοκράτη είναι διαφορετική. Ωστόσο, όπως και ο απλός υποκειμενιστής, δεν δικαιούται να υποστηρίξει ότι η κρίση του εν λόγω ανθρώπου είναι εσφαλμένη. Είναι υποχρεωμένος να πει ότι ο άνθρωπος αυτός απλώς εκφράζει τα συναισθήματά του.

Μολονότι η συγκινησιοκρατία αποτελεί βελτίωση του απλού υποκειμενισμού, και οι δύο θεωρίες έχουν ως συνέπεια το ότι οι ηθικές κρίσεις μας βρίσκονται, υπό μία έννοια, στο απυρόβλητο. Για τον απλό υποκειμενισμό, οι κρίσεις μας δεν μπορούν να καταστούν αντικείμενο κριτικής, διότι είναι πάντα αληθείς. Για τη συγκινησιοκρατία, οι ηθικές κρίσεις μας δεν μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο

κριτικής, διότι δεν συνιστούν κρίσεις. Αποτελούν απλώς εκφράσεις στάσεων, οι οποίες δεν μπορούν να είναι ψευδείς. Αυτό είναι ένα πρόβλημα για τη συγκινησιοκρατία. Ένα άλλο πρόβλημα είναι ότι δεν μπορεί να εξηγήσει το ρόλο που επιτελεί ο λόγος στην ηθική.

3.5. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ ΣΤΗΝ ΗΘΙΚΗ

Εάν κάποιος πει «μου αρέσουν τα ροδάκινα», δεν χρειάζεται να έχει κάποιο λόγο για να υποστηρίξει τα λεγόμενά του. Μπορεί να προβαίνει μόνο σε μια δήλωση για τις προσωπικές προτιμήσεις του και τίποτε παραπάνω. Ωστόσο οι ηθικές κρίσεις είναι διαφορετικές. Εάν κάποιος μας πει ότι μια πράξη θα ήταν ηθικώς εσφαλμένη, μπορούμε να ρωτήσουμε γιατί, και εάν δεν λάβουμε καμιά ικανοποιητική απάντηση, μπορούμε να απορρίψουμε τη συμβουλή του ως αβάσιμη. Μια ηθική κρίση –ή, όσον αφορά εμάς, μια αξιολογική κρίση οποιοδήποτε είδους– πρέπει να υποστηρίζεται από καλούς λόγους. Μια επαρκής θεωρία περί ηθικής πρέπει να είναι σε θέση να εξηγήσει πώς μπορούν οι ηθικές κρίσεις να υποστηρίζονται από λόγους.

Τι λένε οι συγκινησιοκράτες για τους λόγους; Ουμνηθείτε ότι γι' αυτούς οι ηθικές κρίσεις επιτελούν δύο λειτουργίες: εκφράζουν τις στάσεις μας και προσπαθούν να επηρεάσουν τις στάσεις και τη διαγωγή των άλλων. Μπορεί η εκφραστική λειτουργία της ηθικής γλώσσας να βρει θέση για τη διατύπωση λόγων; Στο βαθμό που οι ηθικές κρίσεις αποτελούν απλές εκφράσεις στάσεων, είναι σαν τις προσωπικές προτιμήσεις. Όταν λέω ότι «η ελευθερία είναι ηθικώς ανώτερη της δουλείας», ο συγκινησιοκράτης εκλαμβάνει αυτή την εκφορά σαν παραπλήσια με την εκφορά «τα ροδάκινα είναι καλύτερα από τα μήλα». Ο συγκινησιοκράτης θα αναγνωρίσει κάποιες διαφορές ανάμεσα σε αυτές τις δύο εκφορές. Ωστόσο, κατά βάση είναι παρόμοιες. Ο λόγος δεν μπορεί εδώ να διαδραματίσει κανένα σημαντικό ρόλο.

Έτσι, οι συγκινησιοκράτες στρέφονται συνήθως στην προστακτική λειτουργία της γλώσσας για να διασφαλίσουν τη λειτουργία της διατύπωσης λόγων. Ας υποθέσουμε ότι το 2008 κάποιος σας έλεγε ότι «δεν πρέπει να ψηφίσετε τον Ομπάμα». Εάν αυτή η εκφορά έχει χαρακτήρα προσταγής, εάν είναι σαν να σας έλεγε κάποιος «μην ψηφίσετε τον Ομπάμα», τότε τι ρόλο μπορούν να έχουν οι λόγοι σε μια τέτοια κρίση; Εάν η προσπάθειά μου είναι να επηρεάσω τη διαγωγή σας, τότε ο συγκινησιοκράτης θα πρέπει ίσως να πει ότι λόγος

είναι κάθε παράγοντας που πρόκειται να επηρεάσει τη διαγωγή σας. Σκεφτείτε όμως τι σημαίνει αυτό. Ας υποθέσουμε ότι γνωρίζω πως είστε προκατειλημμένοι εναντίον των μουσουλμάνων, και έτσι σας λέω «ξέρετε, ο Ομπάμα είναι μουσουλμάνος». Αυτό αρκεί αποφασίζετε τώρα να μην ψηφίσετε τον Ομπάμα. Σύμφωνα με το συγκινησιοκράτη, ο ισχυρισμός ότι ο Ομπάμα είναι μουσουλμάνος θα συνιστούσε, δοθέντος του κατάλληλου κοινού, ηθικό λόγο για να μην ψηφίσει κανείς τον Ομπάμα. Στην πραγματικότητα, ο Στίβενσον υιοθετεί ακριβώς αυτή την άποψη. Στο κλασικό έργο του *Ethics and Language* (1944), ο Στίβενσον λέει ότι «οποιαδήποτε δήλωση για οποιοδήποτε γεγονός το οποίο οποιοδήποτε ομιλητής θεωρεί πιθανό να μεταβάλει στάσεις, μπορεί να προβληθεί ως λόγος υπέρ ή κατά μιας ηθικής κρίσης».

Είναι προφανές ότι εδώ κάτι δεν πάει καλά. Δεν μπορεί οποιοσδήποτε ισχυρισμός να εκλαμβάνεται ως λόγος για οποιαδήποτε κρίση. Πρώτον, ο ισχυρισμός πρέπει να είναι συναφής με την κρίση. Η άσκηση ψυχολογικής επιρροής δεν εγγυάται πάντα τη συνάφεια. Το να είναι κανείς μουσουλμάνος δεν σχετίζεται με την ικανότητά του να γίνει καλός πρόεδρος, ανεξαρτήτως των συνειρμών που γεννιούνται στο νου του καθενός. Επίσης, για να αποτελεί νόμιμο λόγο, ένας ισχυρισμός πρέπει να είναι αληθής. Ωστόσο, ακόμα και ψευδείς ισχυρισμοί μπορούν να είναι πειστικοί. Ο πρόεδρος Μπαράκ Ομπάμα (Barack Obama) δεν είναι στην πραγματικότητα μουσουλμάνος.

Υπάρχουν δύο διδάγματα τα οποία μπορούμε να αντλήσουμε από αυτή τη συζήτηση. Το έλασσον δίδαγμα είναι ότι μια συγκεκριμένη ηθική θεωρία, η συγκινησιοκρατία, είναι εσφαλμένη, γεγονός που θέτει υπό αμφισβήτηση την ολότητα του ηθικού υποκειμενισμού. Το μείζον αφορά τη σημασία των λόγων στην ηθική.

Ο Χιουμ υπογράμμισε το γεγονός ότι εάν εξετάσουμε τις επιληψιμες πράξεις –τη δολοφονία εκ προθέσεως, για παράδειγμα– δεν πρόκειται να βρούμε κανένα «γεγονός» που να αντιστοιχεί στον επιληψιμο χαρακτήρα τους. Πέρα από τις στάσεις μας, το σύμπαν δεν περιέχει τέτοιου είδους γεγονότα. Τι συμπέρασμα μπορούμε να συναγάγουμε από αυτό; Ομολογουμένως, οι αξίες δεν είναι απτά πράγματα σαν τους πλανήτες, τα δέντρα και τα κουτάλια. Αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η ηθική δεν έχει καμιά αντικειμενική βάση. Ένα θεμελιώδες σφάλμα στο οποίο πολλοί άνθρωποι υποπίπτουν είναι να θεωρούν ως δεδομένο ότι υπάρχουν μόνο δύο δυνατότητες: